

УДК 347.77:339.9(477):330.341.1

DOI: 10.60022/3(2)-31S

Білоусов Олександр Сергійович

доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та права
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Bilousov Oleksandr

Doctor of Political Sciences, Professor of the
Department of International Relations and Law
National University «Odesa Polytechnic», Ukraine
ORCID: 0009-0009-2533-7287

Чістякова Ірина Миколаївна

кандидат філософських наук, доцент
завідувачка кафедрою міжнародних відносин та права
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Chistiakova Iryna

PhD in Philosophy, Associate Professor
Head of the Department of International Relations and Law
National University «Odesa Polytechnic», Ukraine
ORCID: 0000-0002-0182-9334

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено комплексний науково-правовий аналіз європейського досвіду регулювання інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації економіки та формування цифрового єдиного ринку ЄС. Проаналізовано еволюцію європейської моделі охорони прав інтелектуальної власності, особливості функціонування цифрового ринку. Досліджено інституційні та нормативні механізми охорони прав інтелектуальної власності в Європейському Союзі, зокрема діяльність Європейського патентного відомства (ЕРО) та EUIPO, правове значення Директиви (ЄС) 2019/790 про авторське право в цифровому середовищі, а також положення AI Act щодо регулювання штучного інтелекту. Особливу увагу приділено ролі онлайн-платформ, алгоритмічних систем, креативних індустрій та цифрових сервісів у формуванні нової моделі правового захисту. Проведено порівняльний аналіз підходів ЄС та України до імплементації стандартів охорони інтелектуальної власності, визначено основні проблеми, ризики та інституційні виклики адаптації європейських норм до національного законодавства. Обґрунтовано необхідність поетапної гармонізації законодавства України з acquis ЄС як стратегічного чинника сталого розвитку, інноваційної економіки та інтеграції до європейського правового простору.

Ключові слова: інтелектуальна власність, Європейський Союз, цифровий єдиний ринок, сталий розвиток, онлайн-платформи, штучний інтелект, гармонізація законодавства, креативні індустрії.

INTELLECTUAL PROPERTY IN UKRAINE: EUROPEAN EXPERIENCE IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND DIGITAL TRANSFORMATION

Abstract. The article provides a comprehensive legal analysis of the European experience in regulating intellectual property within the context of digital transformation and the development of the EU Digital Single Market. The evolution of the European model of intellectual property rights protection and the peculiarities of the functioning of the digital market are analyzed. It examines the institutional and normative mechanisms of intellectual property protection in the European Union, including the activities of the European Patent Office (EPO) and EUIPO, the legal impact of Directive (EU) 2019/790 on copyright in the digital environment, and the provisions of the AI Act regulating artificial intelligence. Particular attention is paid to the role of online

platforms, algorithmic systems, creative industries, and digital services in shaping a modern model of IP protection. A comparative assessment of EU and Ukrainian approaches to the implementation of intellectual property standards is conducted, highlighting legislative gaps, institutional challenges, and risks associated with harmonization. The study substantiates the need for a gradual alignment of Ukrainian legislation with the EU acquis as a strategic prerequisite for sustainable development, innovation-driven economic growth, and integration into the European legal and digital space.

Keywords: *intellectual property, European Union, Digital Single Market, sustainable development, online platforms, artificial intelligence, legislative harmonization, creative industries.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими процесами цифровізації, трансформацією економічних відносин та формуванням економіки знань, у якій інтелектуальна власність стає одним із ключових ресурсів сталого розвитку. В умовах цифрового єдиного ринку Європейського Союзу правове регулювання інтелектуальної власності зазнає суттєвого оновлення, що зумовлено стрімким розвитком онлайн-платформ, штучного інтелекту, креативних індустрій та транснаціональних цифрових сервісів. Європейський підхід передбачає системну гармонізацію законодавства держав-членів, посилення відповідальності цифрових посередників, забезпечення балансу між правами правовласників і суспільними інтересами, а також інтеграцію інструментів захисту інтелектуальної власності у стратегію сталого розвитку.

Для України питання адаптації європейського досвіду у сфері інтелектуальної власності має особливу актуальність у зв'язку з євроінтеграційним курсом, цифровою трансформацією та необхідністю післявоєнного відновлення економіки, питання модернізації системи охорони інтелектуальної власності набуває особливої актуальності в контексті виконання Угоди про асоціацію з ЄС, адаптації національного законодавства до *acquis* ЄС та формування інноваційної економіки. Незважаючи на проведені інституційні реформи та оновлення законодавства, українська система захисту інтелектуальної власності залишається фрагментарною, недостатньо інтегрованою в європейський правовий простір та не повністю адаптованою до викликів цифрової економіки. Особливо гостро постають проблеми правового регулювання діяльності онлайн-платформ, використання штучного інтелекту, захисту прав у цифровому середовищі та забезпечення ефективного правозастосування. У цьому контексті Європейський Союз сформував комплексну модель правового регулювання інтелектуальної власності, яка інтегрує правові, економічні та соціальні аспекти сталого розвитку. Саме тому аналіз європейських стандартів і механізмів їх імплементації в національну правову систему є важливим науковим і практичним завданням.

Таким чином, виникає наукова проблема комплексного осмислення європейського досвіду правового регулювання інтелектуальної власності, визначення можливостей його адаптації в Україні, а також оцінки ризиків та перспектив гармонізації національної правової системи із європейськими стандартами. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування ефективної моделі захисту інтелектуальної власності, здатної забезпечити інноваційний розвиток, конкурентоспроможність держави та її повноцінну інтеграцію до європейського економічного та правового простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інтелектуальної власності у наукових дослідженнях розглядається як багатовимірне явище, що поєднує правові, економічні, соціокультурні та технологічні аспекти. Унікальність інтелектуальної власності полягає в тому, що вона одночасно є об'єктом захисту та джерелом економічної цінності, що визначає її ключову роль у розвитку сталого суспільства та знань.

Для України адаптація європейського досвіду є надзвичайно актуальною у зв'язку з євроінтеграційним курсом, цифровою трансформацією та відновленням економіки після війни. Аналіз європейських стандартів і механізмів їх імплементації в національну правову систему є ключовим науковим і практичним завданням [1; 16].

У працях вітчизняних науковців В. Іваненка [9; 16], С.Ковалю [10], Т.Гнатюка [8] інтелектуальна власність розглядається передусім як правовий інститут, спрямований на захист результатів творчої діяльності та стимулювання інновацій.

Зарубіжні дослідники акцентують увагу на ролі інтелектуальної власності у формуванні економіки знань та сталого розвитку. Зокрема, у документах Європейської комісії підкреслюється, що ефективна система інтелектуальної власності сприяє досягненню Цілей сталого розвитку ООН, зокрема у частині інновацій, промислового розвитку та забезпечення гідної праці [2].

Проблеми правового регулювання інтелектуальної власності в умовах глобалізації та цифровізації широко висвітлюються у працях європейських і вітчизняних науковців. Д. Жерве [14], П. Самуельсон [18], М. Сенфтлебен [19], аналізують трансформацію авторського права під впливом цифрових

технологій та діяльності онлайн-платформ. У працях В. Корніша [11; 12], Д. Ллевеліна, Т. Апліна обґрунтовується комплексний характер інституту інтелектуальної власності як елементу економічної політики. Жерве підкреслює роль інтелектуальної власності у формуванні інноваційних екосистем та підтримці сталого розвитку [2]. В умовах цифрових платформ інтелектуальна власність виступає як нематеріальний актив, здатний створювати нові ринкові ніші та прибутки, що в Україні ще недостатньо використовуються.

Корніш та співавтори аналізують взаємодію нормативних норм, судової практики, експертних органів та альтернативних механізмів вирішення спорів [11; 12]. В Україні проблемою є недостатній розвиток спеціалізованих судових практик і процедур, що обмежує ефективність захисту інтелектуальної власності.

Самуельсон аналізує правовий режим результатів, створених штучним інтелектом, підкреслюючи необхідність переосмислення традиційних категорій авторства [14]. У ЄС платформи несуть відповідальність за дотримання прав інтелектуальної власності відповідно до Директиви 2019/790, у той час як в Україні правове регулювання ще фрагментарне.

Сенфтлебен підкреслює роль виключень та обмежень авторського права для освітніх і наукових цілей [19]. В Україні подібні механізми ще не повністю реалізовані, що обмежує доступ до контенту у науково-освітній сфері.

Українські дослідники зосереджують увагу на проблемах гармонізації законодавства з правом ЄС, ефективності правозастосування та розвитку інституційної системи охорони прав інтелектуальної власності. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання взаємодії інтелектуальної власності зі сферою штучного інтелекту, цифрових платформ і сталого розвитку, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Разом з тим, у наукових дослідженнях недостатньо комплексно розкрито взаємозв'язок між європейськими стандартами охорони інтелектуальної власності та сталим розвитком України, що зумовлює необхідність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Метою статті є комплексний аналіз інституту інтелектуальної власності в Україні крізь призму європейського досвіду та визначення його ролі у забезпеченні сталого розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- проаналізувати теоретичні підходи до розуміння інтелектуальної власності як чинника сталого розвитку;

- дослідити особливості правового регулювання інтелектуальної власності в Україні;

- здійснити огляд європейських стандартів охорони прав інтелектуальної власності;

- визначити напрями адаптації українського законодавства до європейської моделі;

- обґрунтувати значення інтелектуальної власності для сталого соціально-економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Європейський Союз розглядає інтелектуальну власність як стратегічний ресурс розвитку внутрішнього ринку та інноваційної економіки. Формування єдиних стандартів охорони авторського права, патентів, торговельних марок і промислових зразків відбувається у тісному зв'язку з політикою цифрового єдиного ринку. Прийняття Директиви (ЄС) 2019/790 про авторське право і суміжні права в цифровому середовищі [1] стало відповіддю на виклики, пов'язані з діяльністю онлайн-платформ та масовим поширенням цифрового контенту. Ця Директива (ЄС) 2019/790 [1] стала ключовим елементом правового забезпечення Цифрового єдиного ринку й закріпила нову модель відповідальності онлайн-платформ за використання об'єктів авторського права, покладаючи на них обов'язок отримувати ліцензії та забезпечувати справедливую винагороду авторам. У ЄС такий підхід сприяє сталому розвитку креативних індустрій, тоді як в Україні питання відповідальності цифрових платформ за використання авторського контенту залишається нормативно недостатньо врегульованим і значною мірою залежить від загальних положень цивільного та авторського права.

На відміну від України, де правове регулювання цифрового контенту залишається фрагментарним, часто не супроводжується належними механізмами захисту авторських прав у цифровому середовищі, що створює проблеми захисту прав [16], у країнах ЄС платформи визнаються активними суб'єктами правовідносин, на яких покладається відповідальність за дотримання прав інтелектуальної власності, яка розглядається як фундамент цифрової економіки. Такий підхід сприяє формуванню збалансованої моделі, що поєднує захист прав авторів і свободу інформаційного обміну.

Цифровий єдиний ринок ЄС став основою для формування нової парадигми інтелектуальної власності, орієнтованої на цифрові технології та інновації. Особливе місце у цій системі займає правове регулювання штучного інтелекту, яке ґрунтується на ризик-орієнтованому підході. ЄС прагне забезпечити правову визначеність щодо використання результатів, створених за допомогою алгоритмів, одночасно не обмежуючи інноваційний потенціал. Цей ринок забезпечує правову визначеність щодо

використання результатів, створених алгоритмами штучного інтелекту, та регулює діяльність платформ (YouTube, Spotify, Meta) [1; 3; 14]. В Україні же відсутня комплексна стратегія регулювання штучного інтелекту, що створює правову невизначеність щодо правового режиму таких результатів та ризики для захисту інтелектуальної власності та розвитку креативних індустрій.

Актуальним стає запозичення європейського підходу до правового регулювання використання штучного інтелекту. У ЄС формування нормативної бази щодо штучного інтелекту відбувається з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, що поєднує інноваційний розвиток із захистом прав людини та інтелектуальної власності. В Україні відсутність спеціального законодавства щодо штучного інтелекту ускладнює визначення правового режиму результатів творчої діяльності, створених із використанням алгоритмів машинного навчання, а також механізмів відповідальності за порушення авторських прав у цифровому середовищі. Пристосування європейських стандартів у цій сфері має здійснюватися з урахуванням національних економічних і технологічних можливостей, що дозволило б сформувати передумови для розвитку креативних індустрій, цифрового бізнесу та науково-технічних проєктів, але із збереженням базових принципів правової визначеності та верховенства права.

Формування Цифрового єдиного ринку Європейського Союзу стало відповіддю на глибокі трансформації, які пов'язані з цифровізацією економіки, науки, культури та сфери послуг. Такий ринок передбачає створення простору, у межах якого забезпечується вільний обіг цифрових товарів, послуг і контенту за умови належного захисту прав інтелектуальної власності.

Важливою рисою європейського підходу є забезпечення балансу між захистом прав авторів і суспільними інтересами. Окрему увагу в межах Цифрового ринку приділено захисту прав інтелектуальної власності у сфері цифрового контенту, зокрема аудіовізуальних творів, програмного забезпечення та баз даних. Європейська модель передбачає активну участь держави у створенні умов для легального цифрового контенту та боротьбі з піратством. В Україні ж, попри наявність законодавчих норм щодо захисту авторських прав, проблема незаконного поширення цифрового контенту залишається системною і негативно впливає як на правовласників, так і на інвестиційну привабливість держави.

Цифровий ринок ЄС також інтегрує інтелектуальну власність у ширший контекст цифрових прав людини та захисту персональних даних. Взаємодія між авторським правом і Загальним регламентом про захист даних (GDPR) дозволяє забезпечити комплексний підхід до регулювання цифрового середовища. У ЄС це створює передумови для сталого та безпечного використання цифрових технологій, тоді як в Україні гармонізація між законодавством про інтелектуальну власність та захист персональних даних лише формується і потребує подальшого розвитку.

Значущим аспектом є те, що Цифровий єдиний ринок ЄС орієнтований не лише на захист прав інтелектуальної власності, а й на їх ефективну комерціалізацію у цифровому середовищі. Європейська політика стимулює розвиток стартапів, інноваційних платформ і креативних індустрій шляхом правової визначеності та прогнозованості. В Україні, попри зростання цифрового підприємництва, відсутність комплексної цифрової стратегії у сфері інтелектуальної власності стримує повноцінну інтеграцію інновацій у модель сталого розвитку.

Отже, цифровий єдиний ринок ЄС демонструє системний підхід до правового регулювання інтелектуальної власності в умовах цифровізації, який поєднує захист прав авторів, інтереси суспільства та цілі сталого розвитку. Для України цей досвід є особливо цінним, оскільки адаптація європейських підходів у сфері цифрового авторського права та суміжних прав може стати ключовим чинником розвитку інноваційної економіки, посилення правового захисту та інтеграції у європейський цифровий простір.

Процес гармонізації законодавства України з правом ЄС у сфері інтелектуальної власності супроводжується нормативною асинхронністю, інституційними обмеженнями та недостатньою ефективністю правозастосування. Швидка імплементація, запровадження європейських стандартів без урахування національних соціально-економічних умов створює ризик формалізації реформ і зниження їх практичної ефективності [16].

Освоєння європейського досвіду у сфері інтелектуальної власності в Україні є складовою ширшого процесу правової та інституційної євроінтеграції, що набуває особливого значення в умовах цифровізації економіки, розвитку онлайн-платформ і впровадження штучного інтелекту. Європейський Союз сформував цілісну та багаторівневу систему правового регулювання інтелектуальної власності, яка поєднує високий рівень охорони прав правовласників із механізмами стимулювання інновацій та сталого розвитку. Для України запозичення цього досвіду є не лише міжнародно-правовим зобов'язанням, а й необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки та креативних індустрій.

Що стосується нормативної адаптації європейських стандартів у сфері інтелектуальної власності в Україні, то вона вже має певні результати. Прийняття нової редакції законодавства про авторське

право, реформування патентного права, створення спеціалізованого органу з питань інтелектуальної власності та поступове наближення до *acquis* ЄС свідчать про рух у напрямі гармонізації. Водночас, на відміну від ЄС, де правове регулювання інтелектуальної власності тісно інтегроване з політиками цифрового єдиного ринку, в Україні ці процеси часто відбуваються ізольовано, без належної координації між цифровою, інноваційною та культурною політиками.

Особливої уваги потребує пристосування європейського досвіду регулювання діяльності онлайн-платформ. У Європейському Союзі платформи розглядаються як активні учасники цифрового середовища, на яких покладаються обов'язки щодо захисту авторських прав, запобігання незаконному поширенню контенту та забезпечення прозорості алгоритмічних рішень. В Україні ж правове становище онлайн-платформ залишається невизначеним: вони здебільшого функціонують у межах загальних норм цивільного та інформаційного права, що не забезпечує ефективного балансу між інтересами платформ, авторів і користувачів. Освоєння підходів ЄС у цій сфері дозволила б підвищити рівень захисту прав інтелектуальної власності без надмірного обмеження свободи вираження поглядів.

Важливим елементом пристосовуваності європейського досвіду є також інституційний вимір. У ЄС ефективність системи інтелектуальної власності забезпечується не лише нормами права, а й функціонуванням спеціалізованих органів, судів та механізмів альтернативного вирішення спорів. В Україні проблема ефективного правозастосування залишається однією з ключових, що знижує довіру правовласників та інвесторів. Тому освоєння європейського досвіду має включати не лише формальне запозичення норм, а й розвиток інституційної спроможності держави у сфері захисту інтелектуальної власності.

Однією з ключових проблем є нормативна асинхронність адаптації законодавства. Україна переважно імплементує окремі директиви та регламенти ЄС у сфері інтелектуальної власності без належної системної узгодженості з цифровим, інноваційним та економічним законодавством. У результаті виникають прогалини та колізії правового регулювання, зокрема щодо охорони прав у цифровому середовищі, діяльності онлайн-платформ і використання результатів творчості, створених із застосуванням штучного інтелекту. У ЄС ці питання вирішуються комплексно в межах політики цифрового єдиного ринку, тоді як в Україні відповідні норми часто мають декларативний характер і не підкріплюються ефективними механізмами реалізації.

Суттєвим ризиком є інституційна слабкість системи правозастосування. Навіть за умови формального наближення законодавства до стандартів ЄС, відсутність спеціалізованої судової практики, недостатній рівень підготовки суддів і правозастосовних органів, а також тривалість судових процедур знижують ефективність захисту прав інтелектуальної власності. На відміну від ЄС, де значну роль відіграють спеціалізовані інституції та механізми альтернативного вирішення спорів, в Україні правовласники часто стикаються з труднощами у реальному відновленні порушених прав, що негативно впливає на інвестиційний клімат та розвиток інновацій.

Окрему групу ризиків становить економічна та соціальна неготовність окремих секторів до жорсткіших стандартів охорони інтелектуальної власності. В умовах воєнного стану, післявоєнного відновлення та обмежених фінансових ресурсів надмірно швидке запровадження європейських моделей регулювання може створювати додаткове навантаження для малого та середнього бізнесу, освітніх і наукових установ, креативних індустрій. У ЄС впровадження нових стандартів зазвичай супроводжується фінансовими, консультативними та інституційними механізмами підтримки, тоді як в Україні такі компенсаторні інструменти лише формуються.

Значні виклики пов'язані також із регулюванням інтелектуальної власності у сфері штучного інтелекту та онлайн-платформ. Запозичення європейських підходів без урахування національного рівня цифрової зрілості може призвести до правової невизначеності або, навпаки, до надмірного регулювання, що стримуватиме інноваційну активність. У Європейському Союзі ризик-орієнтований підхід дозволяє диференціювати вимоги залежно від рівня загроз для прав людини та ринку, тоді як в Україні відсутність чіткої концепції державної політики у сфері штучного інтелекту створює ризик фрагментарного й непослідовного запозичення норм.

Не менш важливою проблемою є дефіцит правової культури та рівня обізнаності суб'єктів у сфері інтелектуальної власності. У ЄС значна увага приділяється просвітницьким програмам, підвищенню правової грамотності авторів, підприємців і користувачів цифрових платформ. В Україні ж порушення авторських і суміжних прав часто сприймаються як соціально допустиме явище, що ускладнює ефективне впровадження європейських стандартів на практиці.

Звернемо увагу на шляхи мінімізації ризиків ЄС у сфері інтелектуальної власності. В Україні мінімізація ризиків пристосування європейських стандартів інтелектуальної власності потребує поетапного, системного та інституційно узгодженого підходу, що відповідає принципам сталого розвитку та цифрової трансформації. Європейський досвід свідчить, що ефективна гармонізація у

сфері інтелектуальної власності ґрунтується не лише на формальному запозиченні норм *acquis* ЄС, а й на їх інтеграції у ширший контекст економічної, інноваційної та культурної політики.

Першочерговим шляхом мінімізації ризиків є забезпечення нормативної послідовності та узгодженості реформ. Освоєння директив і регламентів ЄС у сфері авторського права, патентного захисту та діяльності онлайн-платформ має здійснюватися з урахуванням положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також у взаємозв'язку з реформами цифрового та інформаційного законодавства. У Європейському Союзі розвиток інтелектуальної власності є складовою політики цифрового єдиного ринку, що дозволяє уникати фрагментарності регулювання та правових колізій. Для України це означає необхідність переходу від точкової імплементації норм до стратегічного планування адаптації [7; 15].

Другим важливим напрямом є поетапне впровадження європейських стандартів із урахуванням економічної спроможності держави та суб'єктів господарювання. У ЄС нові правила у сфері інтелектуальної власності, зокрема щодо онлайн-платформ і цифрового контенту, запроваджуються із перехідними періодами та супроводжуються роз'яснювальними й фінансовими механізмами підтримки. В Україні застосування аналогічного підходу дозволило б знизити навантаження на малий і середній бізнес, освітні та наукові установи, а також креативні індустрії, що є важливими для сталого розвитку економіки [1; 14]. Пристосування європейських стандартів інтелектуальної власності в Україні супроводжується низкою системних проблем і ризиків, що зумовлені як внутрішніми інституційними обмеженнями, так і зовнішніми викликами цифрової трансформації. На відміну від ЄС, де правове регулювання інтелектуальної власності формувалося поступово та у тісному зв'язку з розвитком єдиного внутрішнього ринку, в Україні процес гармонізації відбувається в умовах структурних дисбалансів, фрагментарності реформ та обмежених ресурсів.

Окрему роль у мінімізації ризиків відіграє посилення інституційної спроможності органів, відповідальних за охорону та захист прав інтелектуальної власності. Європейська практика демонструє ефективність спеціалізованих інституцій, судової експертизи та альтернативних способів вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. Для України актуальним є розвиток спеціалізованої судової практики, підвищення кваліфікації суддів і правозастосовних органів, а також налагодження міжнародної співпраці з європейськими інституціями, зокрема Відомством інтелектуальної власності ЄС (EUIPO) [11-13; 2]. Важливим шляхом зниження ризиків є формування комплексної політики у сфері штучного інтелекту та цифрових платформ, яка б враховувала європейський ризик-орієнтований підхід. У ЄС регулювання штучного інтелекту поєднує захист інтелектуальної власності з дотриманням прав людини та підтримкою інновацій. Для України доцільним є поетапне запровадження правових рамок щодо використання штучного інтелекту у творчій і науковій діяльності, з чітким визначенням правового режиму результатів, створених за участю алгоритмів, що зменшить правову невизначеність та сприятиме розвитку цифрових індустрій [17; 18].

Отже, мінімізація ризиків можлива за умови поетапного впровадження європейських стандартів, узгодження реформ у сфері інтелектуальної власності з цифровою та інноваційною політикою, а також посилення інституційної спроможності держави. Важливим є розвиток правової культури, освітніх програм і співпраці з європейськими інституціями, зокрема EUIPO [13].

Не менш значущим напрямом є підвищення рівня правової культури та обізнаності суб'єктів інтелектуальної власності. Європейський досвід засвідчує, що ефективність правового регулювання значною мірою залежить від розуміння та прийняття правил авторами, користувачами й бізнесом. Для України це передбачає розвиток освітніх програм, інтеграцію питань інтелектуальної власності в академічне навчання, а також поширення кращих європейських практик у сфері авторського права й академічної доброчесності [14; 19].

Таким чином, мінімізація ризиків та поетапна адаптація стандартів ЄС у сфері інтелектуальної власності в Україні можлива лише за умови комплексного підходу, що поєднує нормативну гармонізацію, інституційні реформи, економічну підтримку та розвиток правової культури. Такий підхід відповідає європейській моделі сталого розвитку та створює передумови для інтеграції України до єдиного цифрового та інноваційного простору Європейського Союзу.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що інтелектуальна власність у сучасних умовах відіграє ключову роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку, формуванні інноваційної економіки та інтеграції держав у глобальний цифровий простір. Європейський Союз сформував комплексну модель правового регулювання інтелектуальної власності, яка поєднує високий рівень охорони прав правовласників із підтримкою інновацій, креативних індустрій і розвитку цифрового єдиного ринку. Ця модель дедалі більше орієнтується на врегулювання діяльності онлайн-платформ, використання штучного інтелекту та забезпечення балансу між економічними інтересами, правами людини і суспільним інтересом.

Аналіз європейського досвіду свідчить, що ефективне правове регулювання інтелектуальної

власності в цифрову епоху неможливе без системного підходу, у межах якого норми авторського, патентного та суміжного права узгоджуються з політиками цифровізації, конкуренції та захисту даних. У рамках цифрового єдиного ринку ЄС онлайн-платформи розглядаються як відповідальні учасники правовідносин, на яких покладаються обов'язки щодо захисту авторських прав, прозорості алгоритмів і запобігання порушенням у цифровому середовищі. Одночасно розвиток правових рамок щодо штучного інтелекту демонструє прагнення ЄС сформувати ризик-орієнтовану модель регулювання, яка не стримує інновації, але забезпечує правову визначеність та захист інтелектуальних результатів творчої діяльності.

Для України адаптація європейського досвіду у сфері інтелектуальної власності є не лише міжнародно-правовим зобов'язанням у межах євроінтеграційного курсу, а й стратегічною умовою відновлення та модернізації національної економіки. Дослідження показало, що попри суттєвий прогрес у гармонізації законодавства, система охорони інтелектуальної власності в Україні й надалі стикається з проблемами фрагментарності правового регулювання, інституційної слабкості та недостатньої інтеграції з цифровою політикою. Особливо гостро ці виклики проявляються у сфері діяльності онлайн-платформ і використання штучного інтелекту, де відсутність чітких правових рамок знижує рівень правової визначеності та інвестиційної привабливості.

Отже, успішна адаптація стандартів ЄС у сфері інтелектуальної власності в Україні має здійснюватися поетапно та комплексно, з урахуванням економічних, інституційних і соціальних чинників. Запозичення європейських моделей регулювання без належної адаптації до національних умов несе ризик формалізації реформ і зниження їх ефективності. Натомість поєднання нормативної гармонізації з розвитком правозастосовної практики, інституційної спроможності та правової культури створює передумови для сталого функціонування системи інтелектуальної власності.

Узагальнюючи, слід зазначити, що інтелектуальна власність у контексті онлайн-платформ і штучного інтелекту стає одним із ключових інструментів досягнення цілей сталого розвитку, зокрема стимулювання інновацій, підтримки креативних індустрій і забезпечення справедливого доступу до результатів творчої діяльності. Європейський досвід у цій сфері є цінним орієнтиром для України, однак його адаптація потребує системного бачення, політичної послідовності та міждисциплінарного підходу. Реалізація таких підходів сприятиме інтеграції України до єдиного європейського цифрового простору та формуванню сучасної моделі правового регулювання інтелектуальної власності, орієнтованої на інновації, безпеку та сталий розвиток.

Література

1. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market
2. European Commission. *Intellectual Property Action Plan to Support the EU's Recovery and Resilience*. Luxembourg, 2020.
3. European Commission. *Proposal for a Regulation on Artificial Intelligence (AI Act)*, 2021.
4. Доктрина інформаційної безпеки України (від 25 лютого 2017 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (дата звернення: 02.02.2026)
5. Стратегія інформаційної безпеки України (від 28 грудня 2021 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0080525-21#Text> (дата звернення: 02.02.2026)
6. Європейська конвенція з прав людини. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr (дата звернення: 03.02.2026)
7. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Офіц. текст. Київ, 2014.
8. Гнатюк Т. М. Авторське право і суміжні права : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 256 с.
9. Іваненко В. М. Право інтелектуальної власності України. Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2018. 312 с.
10. Коваль С. С. Захист інтелектуальної власності в Україні: теорія і практика. Харків : Право, 2021. 208 с.
11. Cornish W., Llewelyn D., Aplin T. *Intellectual Property Law*. 9th ed. London: Sweet & Maxwell, 2019.
12. Cornish W., Llewelyn D., Aplin T. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*. London: Sweet & Maxwell, 2019.
13. EUIPO. *Intellectual Property and SMEs: Challenges and Opportunities*. Luxembourg, 2021.
14. Gervais D. *Intellectual Property and Sustainable Development*. Oxford: Oxford University Press, 2018.
15. Intellectual Property Action Plan to support the EU's recovery and resilience. European Commission.

Brussels, 2020.

16. Ivanenko V. *Intellectual Property Law in Ukraine*. Lviv: Ivan Franko National University, 2018.
17. Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). European Commission, 2021.
18. Samuelson P. *Artificial Intelligence and the Future of Copyright*. *Communications of the ACM*, 2020, Vol. 63, № 4.
19. Senftleben M. *Copyright, Limitations and the Public Interest*. Kluwer Law International, 2020.

References

1. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market
2. European Commission. (2020) Intellectual Property Action Plan to Support the EU's Recovery and Resilience. Luxembourg.
3. European Commission. (2021) Proposal for a Regulation on Artificial Intelligence (AI Act).
4. Doktryna informatsiynoyi bezpeky Ukrayiny (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (accessed 02.02.2026)
5. Stratehiya informatsiynoyi bezpeky Ukrayiny (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0080525-21#Text> (accessed 02.02.2026)
6. Yevropeys'ka konventsia z prav lyudyny. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr (data zvernennya: 03.02.2026)
7. Ughoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu ta Yevropeys'kym Soyuzom (2014), Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy. Ofits. tekst. Kyiv.
8. Hnatyuk T. M. (2019) *Avtors'ke pravo i sumizhni prava : navch. posib*. Kyiv : Yurinkom Inter. 256 s.
9. Ivanenko V. M. (2018) *Pravo intelektual'noyi vlasnosti Ukrayiny*. L'viv : LNU imeni I. Franka. 312 s.
10. Koval' S. S. (2021) *Zakhyst intelektual'noyi vlasnosti v Ukraini: teoriya i praktyka*. Kharkiv : Pravo. 208 s.
11. Cornish W., Llewelyn D., Aplin T. (2019) *Intellectual Property Law*. 9th ed. London: Sweet & Maxwell.
12. Cornish W., Llewelyn D., Aplin T. (2019) *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*. London: Sweet & Maxwell.
13. EUIPO. (2021) *Intellectual Property and SMEs: Challenges and Opportunities*. Luxembourg.
14. Gervais D. (2018) *Intellectual Property and Sustainable Development*. Oxford: Oxford University Press.
15. Intellectual Property Action Plan to support the EU's recovery and resilience. European Commission. (2020) Brussels.
16. Ivanenko V. (2018) *Intellectual Property Law in Ukraine*. Lviv: Ivan Franko National University.
17. Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). (2021) European Commission.
18. Samuelson P. (2020) *Artificial Intelligence and the Future of Copyright*. *Communications of the ACM*, Vol. 63, № 4.
19. Senftleben M. (2020) *Copyright, Limitations and the Public Interest*. Kluwer Law International

Отримано: 30.01.2026

Прийнято до публікації: 14.02.2026

Опубліковано: 15.02.2026